Оксана Даниско

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Глобалізаційні виклики часу детермінують необхідність переосмислення освітньої парадигми, оновлення змісту, форм та технологій становлення особистості студента як майбутнього фахівця, здатного до реалізації ефективних життєвих і професійних стратегій. Одним із напрямів реформації національної системи вищої освіти є гуманітаризація та інформатизація, що актуалізує проблему обґрунтування нових концептуальних підходів, теоретико-методичних засад використання інноваційних освітніх технологій, зорієнтованих на реалізацію цілей професійної підготовки майбутніх учителів на засадах компетентнісного підходу.

Відповідно до сучасних світових тенденцій розвитку професійної освіти, перед вищими навчальними закладами України постало завдання створення гуманістично-інформаційного освітнього середовища, розроблення та освоєння інтерактивних методів, засобів та форм взаємодії між суб'єктами навчально-виховного процесу, що дозволить зреалізувати принципи доступності, якості та безперервності освіти, підвищити рівень розвитку професійних якостей випускників педагогічних вишів. Реалізація означених напрямів, на нашу думку, можлива в умовах дистанційного навчання.

Незважаючи на те, що в світі дистанційне навчання успішно використовується в освітніх закладах різних типів та рівнів, донині не існує єдиного підходу щодо визначення сутності даного терміну.

Зокрема, у «Положенні про дистанційне навчання» (2013 р.) під дистанційним навчанням розуміється «індивідуалізований процес набуття знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчального процесу у спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно- комунікаційних технологій» [8].

На думку Р. Шарана, дистанційне навчання – це «прогресивна педагогічна технологія з сучасними підходами до відбору і розробки навчального матеріалу; елементами модульного і комп'ютерного навчання, теорії і практики керованої самостійної роботи; використанням у навчанні інформаційних технологій, телекомунікаційних мереж тощо» [10, с. 10].

Вітчизняні учені В. Биков та М. Кухаренко потрактовують дистанційне навчання як «форму організації і реалізації навчально-виховного процесу, за якої учасники (об'єкт і суб'єкт навчання) здійснюють навчальну взаємодію принципово і переважно екстериторіально (тобто на відстані), яка не дозволяє і не передбачає безпосередньої освітньої взаємодії учасників віч-на-віч, коли учасники територіально знаходяться поза межами можливої безпосередньої навчальної взаємодії і коли у процесі навчання їх особиста присутність у певних навчальних приміщеннях навчального закладу не є обов'язковою» [2, с. 9].

І. Блощинський також розглядає дистанційне навчання як нову універсальну гуманістичну форму навчання, що провадиться на базі інформаційно-телекомунікаційних технологій і створює умови для тих, хто навчається, вільного

вибору освітніх дисциплін, діалогового обміну з викладачем; більш активного використання наукового та освітнього потенціалів ВНЗ та інших освітніх установ за тісної взаємодії віддалених у часі та просторі викладача й студента [3].

Зарубіжна дослідниця Є. Полат визначає дистанційне навчання як інноваційну систему управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів, за якої взаємодія викладача зі студентами здійснюється віддалено, має інтерактивний характер і відображає всі властиві навчальному процесу компоненти (цілі, мету, зміст, методи, організаційні форми та засоби навчання) [7, с. 28].

Зарубіжний науковець О. Хуторський акцентує технологічність процесу дистанційне навчання, розглядаючи останнє як «електронний варіант денного або заочного навчання, що адаптує традиційні форми занять та паперові засоби навчання в телекомунікаційні» [9].

Таким чином, поняття «дистанційне навчання» розглядається авторами і як технологія реалізації процесу навчання, і як самостійна форма організації освітнього процесу, і як цілісна освітня система. Відтак у сучасних дослідженнях можна виділити два підходи до визначення означеного терміну. У контексті першого підходу дистанційне навчання розглядається як сукупність технологій створення і доставки навчально-репродуктивних ресурсів, контролю знань за допомогою телекомунікаційних та інформаційних засобів. Другий підхід базується на розумінні дистанційного навчання як цілісної гуманістичної особистісно зорієнтованої системи організації дослідницько-продуктивної освітньої діяльності на засадах інтерактивної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу засобами сучасних психолого-педагогічних, інформаційно-комунікативних та цифрових технологій. На нашу думку, в новітніх умовах реформування освіти саме останній підхід екстраполюється в практику професійної підготовки фахівців у вищій школі.

У вищих навчальних закладах України дистанційне навчання має два напрями реалізації. Перший – застосування дистанційної форми як окремої форми навчання; другий – шляхом використання технологій дистанційного навчання для забезпечення навчання в різних формах [Положення]. Нині можливість здобути вищу освіту за дистанційною формою навчання (з окремих освітньо-кваліфікаційних рівнів та спеціальностей) пропонують такі ВНЗ України: Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Київський університет культури, Національний технічний університет ХПІ, Полтавський університет економіки і торгівлі, Тернопільський державний технічний університет ім. І.Пулюя, Українсько-американський гуманітарний інститут «Вісконсинський міжнародний університет (США) в Україні» (ВМУУ), Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова, Хмельницький національний університет.

Більшість навчальних закладів України переходять на новий вид опосередкованої індивідуалізованої взаємодії зі студентами, упроваджуючи так зване «змішане навчання», що передбачає оптимальне поєднання традиційних (спілкування в аудиторії) та інноваційних (електронне, дистанційне, мобільне навчання) способів реалізації навчальної діяльності, що можуть відбуватися як у синхронному, так і в асинхронному режимах на основі використання дистанційних освітніх технологій. У контексті нашого дослідження варто відзначити досвід упровадження дистанційних (електронних) курсів на засадах змішаного навчання в практику професійної підготовки майбутніх учителів у Національному педагогічному

університеті імені М.П. Драгоманова, Полтавському національному педагогічному університеті імені В.Г. Короленка, Уманському педагогічному університеті імені Павла Тичини.

Система дистанційного навчання містить такі елементи:

1) системне середовище дистанційного навчання (навчальні курси) з необхідними засобами для комунікації учасників дистанційного навчання (електронна пошта, вебінари, інтерактивні конференції – так звані «chat-rooms», соціальні мережі, месінджери та ін.);

2) електронну базу навчальних матеріалів (електронні підручники; мультимедійні посібники; відео- та аудіозаписи лекцій, семінарів; конспекти лекцій; методичні рекомендації; Web-ресурси з теми курсу; віртуальні бібліотеки; віртуальні тренажери, тощо);

3) інтегровану у системне середовище дистанційного навчання систему адміністрування й обліку дистанційного навчання (віртуальні класи, лабораторії; інтерактивні тести та засоби обробки результатів тестування) [11].

Порівняно з традиційним, дистанційне навчання має певні відмінності. Узагальнення напрацювань учених [1; 4, 5, 6] дозволило виокремити такі ключові особливості дистанційного навчання у ВНЗ:

– *гнучкість і доступність*, що дає змогу студентам навчатися у зручному місці у зручний для себе час, фактично перебуваючи на відстані від навчального закладу. Відтак студент може поєднувати навчання з професійною діяльністю (або з навчанням за іншим напрямком), тобто без відриву від виробництва або іншого виду діяльності;

– *технологічність* – використання сучасних інформаційних систем (навчальні соціальні мережі, електронна пошта, віртуальні бібліотеки, доповнена реальність, симулятивні ігри, майстер-класи, on-line тестування) актуалізують навчальний контент та забезпечують включення суб'єктів навчального процесу в діалогову освітню взаємодію;

– *інтерактивність* – навчання з використанням сучасних програмних і технічних засобів сприяє ефективності засвоєння знань. Новітні технології дозволяють зробити навчальний матеріал динамічним і цікавим, побудувати освітній процес на засадах активної взаємодії студента з навчальною системою;

– *індивідуалізація та персоналізація навчального процесу* забезпечується можливістю вибудовування студентами індивідуальних освітніх траєкторій за темпами освоєння матеріалу, послідовністю вивчення окремих теми без прив'язки до розкладу;

– *адаптивність* – передбачає можливість адаптації змісту навчальних курсів до потреб студентів, урахування інтересів та наявного особистого досвіду і знань з метою його подальшого використання для побудови ефективного навчального процесу.

Таким чином, дистанційне навчання, засноване на широкому використанні психолого-педагогічних та інформаційно-комунікативних технологій, розглядаємо як систему організації дослідницько-продуктивної навчальної діяльності суб'єктів освітнього процесу в умовах ВНЗ, функціонування якої забезпечує створення гнучкого, персоналізованого і більш продуктивного освітнього середовища, в якому студент може самостійно визначати свої навчальні цілі, способи їх досягнення

відповідно до потреб, інтересів і здібностей, а викладач виконувати роль помічника і наставника. Об'єктивна необхідність упровадження технологій дистанційного навчання в освітній процес ВНЗ передбачає виконання обов'язкових умов (розвиток комп'ютерної бази та програмного забезпечення тощо; створення корпоративної мережі вишу; розроблення освітнього порталу з можливістю входу незалежно від місця знаходження; забезпечення інтерактивного контенту; підготовка професорсько-викладацького складу, персоналу, студентів) і вимагає виділення трьох інтегрованих факторів: організаційного, технологічного і педагогічного.

Список використаної літератури

1. *Афанасьева М. А.* Принципы дистанционного обучения в высшей школе и их реализация в системе Moodle / М. А. Афанасьева, А. П. Афанасьев // I Международная научная конференция в рамках IV Международного научно-образовательного форума «Человек, семья и общество: история и перспективы развития» «Информатизация образования и методика электронного обучения», сборник материалов [Электронный ресурс]. – Красноярск: Сибирский федеральный ун-т, 2016. — Режим доступа: http://conf.sfu-kras.ru/it-edu/participant/14966

2. *Биков В.Ю.* Технологія створення дистанційного курсу : Навчальний посібник / За ред. Ю.В. Бикова та В.М. Кухаренка. – К. : Міленіум, 2008. – 324 с.

3. *Блощинський І. Г.* Сутність та зміст поняття «дистанційне навчання» в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі [Електронний ресурс] / І. Г. Блощинський // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2015. – Вип. 3. – Режим доступу до журн. : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2015_3_4.pdf

4. *Гагарін О.О.* Дослідження і аналіз методів та моделей інтелектуальних систем безперервного навчання [Електронний ресурс] / О.О. Гагарін, С.В. Титенко // Наукові вісті НТУУ "КПІ". – 2007. – №6(56). – С. 37-48. – Режим доступу: http://www.setlab.net/?view=Tytenko_KPIj

5. *Мельничук І. М.* Реальність та перспективи впровадження на сучасному етапі дистанційного навчання у сферу охорони здоров'я / І. М. Мельничук, С. О. Ястремська // Мед. освіта. – 2016. – № 3. – С. 17-20.

6. Основные принципы дистанционного обучения [Электронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.ict.edu.ru/ft/002427/web-cd.pdf

7. *Полат Е. С.* Педагогические технологии дистанционного обучения : учеб. пособ. [для студ. высш. учеб. заведений] / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева. – М. : Центр Академия, 2006. – 400 с.

8. Про затвердження «Положення про дистанційне навчання». Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 № 466 (чинний в редакції від 21.08.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13

9. *Хуторской А. В.* Эвристическое обучение: в 5 т. / под ред. А. В. Хуторского. – Т.4. Интернет и телекоммуникации. – М. : Издательство «Эйдос»; Издательство Института образования человека, 2012. – 204 с. (Серия «Инновации в обучении»). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://khutorskoy.ru/books/2012/evr-ob4/index.htm

10. *Шаран Р. В.* Професійна підготовка магістрів інформаційних технологій в системі дистанційної освіти в США : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти / Руслан Володимирович Шаран ; ТНПУ ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2010. – 20 с.

11. *Юнчик В. Л. Методичні особливості дистанційного навчання* [Електронний ресурс] / В. *Л. Юнчик* / Оновлення змісту, форм та методів *навчання* і виховання в закладах освіти. – 2013. – Вип. 7. – С. 206-209. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ozfm_2013_7_67